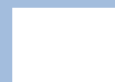

Carpes Yrkeskrav och Socialstyrelsens allmänna råd om kunskap

Ett jämförelsematerial mellan Carpes Yrkeskrav och Socialstyrelsens allmänna råd om kunskap hos personal som ger stöd, service eller omsorg enligt SoL och LSS till personer med funktionsnedsättning SOSFS 2014:2 (S)

materialet finns att ladda ned på Carpes hemsida www.forumcarpe.se

CARPES YRKESKRAV

Verksamhetsområdet ”stöd och service till personer med funktionsnedsättning” är brett, heterogent samt svårt att beskriva och avgränsa på ett enkelt sätt. Verksamheterna riktar sig till en mycket bred målgrupp, med mycket skiftande behov. Detta får konsekvenser för dem som arbetar inom verksamhetsområdet. Att hitta en gemensam yrkesidentitet försvåras av verksamhetsområdets bredd och komplexitet. Vad är det för yrke? Är det flera olika yrken? Vilka kunskaper behövs för yrket/yrkena?

Varför behövs Yrkeskrav? Den viktigaste förutsättningen för att kvalitet och intentioner som delaktighet och inflytande ska präglade utförandet är kompetens. Att ständigt utveckla och säkra kompetensen är en avgörande faktor för nyttan för varje enskild person som är i behov av en insats. En nytta som ytterst ska leda till jämlikhet och full delaktighet i samhällslivet. Det är också en viktig faktor för god samverkan med viktiga aktörer.

Yrkeskravens syfte

Yrkeskraven är framtagna för att beskriva de kunskaper som behövs inom verksamhetsområdet ”stöd och service till personer med funktionsnedsättning”. Kunskaperna som beskrivs avser generella kunskaper som alla bör ha, oavsett vilken typ av verksamhet man arbetar i. Generella Yrkeskrav som ska gälla för en bred heterogen målgrupp kan inte gälla i sin helhet för alla. Frågan om vilka kunskaper som är viktiga i just den verksamhet man arbetar i för att kunna tillgodose individens enskilda individers behov avgör vilka delar av Yrkeskraven som är relevanta och vilka man behöver fördjupa sig kring. Läs mer om hela materialet om Yrkeskraven på Forum Carpes hemsida, www.forumcarpe.se.

Jämförelse

I det här materialet görs en jämförelse på övergripande nivå mellan Yrkeskraven och Socialstyrelsens allmänna råd (SOF 2014:2) Kunskaper hos personal som ger stöd, service eller omsorg enligt Socialtjänstlagen (SoL) och Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Carpes Yrkeskrav och Socialstyrelsens allmänna råd överensstämmer med varandra. Allmänna råden ger rekommendationer för vilken kunskap och förmågor som kan behövas och Carpes yrkeskrav beskriver samma behov av kunskap och kompetens men mer ingående i de olika kunskapsnivåerna och det praktiska arbete som kan behövas för att ge ett gott kvalitativt stöd till personer med funktionsnedsättning. Därför kompletterar materialen varandra väl. Allmänna råden och Carpes yrkeskrav ger samma bild av kunskap och kompetens för att utföra stödarbete. Sedan kan man fördjupa sig i de olika kunskapsnivåerna i Yrkeskraven på nivåerna att ha kännedom, ha kunskap respektive insikt i. Yrkeskraven beskriver också mer detaljerat om hur stöd kan ges.

ALLMÄNNA RÅD OM KUNSKAP, SOFS 2014:2

Socialstyrelsens allmänna råd om kunskaper hos personal som ger stöd, service eller omsorg enligt SoL och LSS till personer med funktionsnedsättning (SOF 2014:2) gavs ut våren 2014. Socialstyrelsen skriver att "I dessa allmänna råd ges rekommendationer till stöd för tillämpningen av bestämmelserna i 3 kap. 3 § stycket socialtjänstlagen (2001:453), SoL, om personal med lämplig utbildning och erfarenhet och i 6 § andra stycket lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, om personal som behövs för att ett gott stöd och en god service och omvårdnad ska kunna ges". Huvudområdena som Socialstyrelsen lyfter i de allmänna råden är: grundläggande värden, regelverk, förhållningssätt och bedömningsförmåga, kommunikation, funktionsnedsättningar och dess konsekvenser, hälsa, personlig omsorg, social gemenskap och sysselsättning, aktiviteter i vardagen och fortbildning. För att läsa de allmänna råden och mer kring tillämpningsområde, se Socialstyrelsens hemsida, www.socialstyrelsen.se.

Till de allmänna råden finns ett Meddelandeblad, (meddelandeblad nr 2/2014). I meddelandebladet beskrivs de allmänna råden och dess begrepp. Råden tar upp att ett systematiskt kvalitetsarbete krävs för att nå god kvalitet. Hänvisningar finns till Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete.

I meddelandebladet beskrivs vilka olika utbildningsvägar man kan välja för att nå relevant kunskap på gymnasienivå. De rekommenderade utbildningarna är gymnasieskolans vård- och omsorgsprogram med programfördjupning för yrkesutgång funktionshindersonrådet eller psykiatri. Den andra är gymnasieskolans barn- och fritidsprogram med inriktning socialt arbete, med yrkesutgång stöd och service inom funktionshindersonrådet. Men det kan även finnas andra sätt att nå den kunskapsnivå, t ex äldre gymnasieutbildningar eller validering.

Utifrån Socialstyrelsens meddelandeblad skulle ett annat sätt att skaffa sig relevant kunskap kunna vara att använda Carpes Yrkeskrav som väl beskriver arbetets karaktär och kunskapsbehov. Som medarbetare kan man göra en skattning av sin kunskapsnivå genom det kartläggningmaterial som finns. Utifrån kartläggningen kan det sedan göras en plan för att nå den kunskapsnivån som krävs och i vissa fall genomgå de gymnasiekurser som ges inom ramen för Forum Carpe.

En jämförelse mellan Carpes yrkeskrav och de allmänna råden om kunskap

Både Carpes yrkeskrav och Socialstyrelsens allmänna råd om kunskap syftar till att visa på kunskaps- och kompetensbehov inom funktionshindersonrådet. Det gör att materialen i många delar liknar varandra och samspelar därför väl ihop som tidigare beskrivits. Jämförelsen som görs i det här materialet tar sin utgångspunkt i de sex yrkeskraven som Forum Carpe har. Dessa är; Kontakt och samspel, Aktiviteter och relationer, Stöd och service, Hälsöfrämjande, Planering och administration och Utveckling av arbetsplats. Allmänna råden i sin tur har beskrivningar utifrån olika rubriker. De är Grundläggande värden, Regelverk, Förhållningssätt och bedömningsförmåga, Kommunikation, Funktionsnedsättningar och dess konsekvenser, Hälsa, Personlig omsorg, Social gemenskap och sysselsättning samt Aktiviteter i vardagen. Allmänna råden lyfter även upp vikten av Fortbildning och om Per-

sonlig assistent utsedd av den enskilde. Det här materialet försöker att placera in de allmänna rådens olika rubrikområden under respektive yrkeskrav för att tydligare visa att de samstämmer. Men det är inte en fulltäckande jämförelse då det går att se fler samband än de som beskrivs i detta relativt korta material. En arbetsgrupp inom Forum Carpe har arbetat fram jämförelsen tillsammans med en av delprojektledarna. Men innan jämförelsen mellan yrkeskraven och allmänna råden görs beskrivs först den liknande struktur som de båda materialen har om kunskap och utförande.

Liknande struktur kring beskrivningar om teoretiska kunskaper och praktisk utförande

Yrkeskraven är beskrivna utifrån teoretisk kunskap på olika nivåer; att ha kännedom om, att ha kunskap om och att ha insikt om. Med kännedom menas att stödpersonen känner till ämnet, vet vad det handlar om och kan beskriva det med några ord och till vem/vart man vänder sig för att få mer information. Att ha kunskap om betyder att stödpersonen vet vad som menas med ämnet och använder sig av kunskapen. Stödpersonen vet var information finns om man vill läsa ännu mer och förstår vad det handlar om. Den sista kunskapsnivån är att ha insikt i. Då har stödpersonen en djupare kunskap och förståelse och kan göra egna reflektioner och jämförelser. Stödpersonen har gjort kunskapen till sin egen och kan förklara för andra. Ovanstående teoretiska kunskapsnivåer kompletteras sedan med att kunna ha ett praktiskt yrkeskunnande i sin yrkesutövning, att man som stödperson kan utföra det stöd man är satt att utföra.

Allmänna råden har beskrivningar gällande kunskap och förståelse samt färdighet och förmåga i stödpersonens yrkesroll. Kunskap och förståelse beskrivs som "... dels teoretisk faktakunskap grundad på vetenskap och beprövad erfarenhet, dels den kvalitativt djupare kunskap som förståelse innebär. Faktakunskap innebär att veta att något förhåller sig på ett visst sätt och är ofta en kvantitativ kunskapsform, men samma fenomen kan förstås på kvalitativt olika sätt, vilket också inbegrips i denna kompetensform." Färdighet och förmåga beskrivs som "...det praktiska yrkeskunnandet. Det innebär att omsätta teoretiska kunskaper i praktiska kunskaper, dvs. hur något ska göras, men också om att i praktiken utveckla en förtrogenhetskunskap som innebär att kunna göra bedömningar av olika slag, att veta när något ska göras."

Både Carpes yrkeskrav och de allmänna råden ger beskrivningar på teoretisk kunskap som kan behövas och båda lyfter upp vikten att kunna utföra det praktiska arbetet. Men Carpes yrkeskrav har även olika nivåer på de teoretiska kunskapsbeskrivningarna. Jämförelsen tar sin utgångspunkt i Carpes sex Yrkeskrav där de allmänna råden har lagts in där de tar upp samma eller likande kunskapsbehov. Under respektive Yrkeskrav tas det kortfattat upp vad yrkeskravet beskriver. Sedan beskrivs vad de allmänna råden skriver utifrån de huvudområden som nämndes ovan. Det gör det möjligt att övergripande se att yrkeskraven och allmänna råden stämmer väl överens men att de också kompletterar varandra. I vissa fall återkommer allmänna rådets olika delar flera gånger under olika yrkeskrav. Det visar på att materialen stämmer överens på flera punkter men att strukturen inte är likadan i alla avseenden.

Viktigt att tänka på är att det här materialet gör sammanfattningar och inte innehåller en fullständig beskrivning av respektive material.

Kontakt och samspel

Detta Yrkeskrav handlar om just kontakt mellan människor och om hur man kan samspela. En av de viktiga kunskaperna är att medarbetaren har kunskap om funktionshinderområdets historia och traditioner. Vad är det i historien som påverkar människor både med och utan funktionsnedsättningar idag. Vilka vanor och behov har den enskilde i sitt liv och hur kan man få det individuella stödet så personen kan leva som han eller hon vill? Det här är en grundfråga som medarbetaren behöver ställa både till sig själv och till den person som får stödet. Medarbetaren behöver kunskap om olika funktionsnedsättningar och om dess konsekvenser i vardagen så att medarbetaren som stödperson kan undanröja så mycket som möjligt som hindrar personen med funktionsnedsättning att leva som han eller hon önskar. Kommunikationen är avgörande för att mötet mellan två människor ska bli bra. Alla människor som möter människor i sitt arbete behöver därför grundläggande kunskaper om kommunikation och om kommunikationens betydelse. Yrkeskravet Kontakt och samspel tar även upp att medarbetaren kan behöva kunskaper om t ex psykisk ohälsa, missbruk och problemskapande beteenden för att kunna hantera dem och stödja individen på ett mer adekvat sätt.

Allmänna råden lyfter liknande saker som handlar om kontakt och samspel. Under rubriken förhållningssätt och bedömningsförmåga tas vikten av kunskap om människors levnadsvillkor upp och om olika förutsättning och behov i tillvaron. De tar även upp att medarbetaren behöver kunskap om livets olika skeden, från barndom till ålderdomen. Att ge den enskilde möjlighet till självbestämmande, integritet och inflytande är lagstadgat i både Socialtjänstlagen och LSS vilket är en nödvändig kunskap. Allmänna råden beskriver ett flertal förmågor som är viktiga i stödarbetet, bl a att kunna utforma ett individuellt stöd, kunna ge god kvalitet och säkerhetsfrämjande arbetssätt är några förmågor av vad råden tar upp. Kommunikation är ett betydelsefullt kunskapsområde som består av flera perspektiv. Medarbetaren behöver kunskap om kommunikation som grund för kontakt och samspel mellan personer. Kunskap behövs kring vilka olika kommunikationssätt och kommunikationshjälpmedel som finns och hur man kan anpassa dessa efter den enskilde individen. Det kan även handla om kommunikation mellan kollegor och andra yrkesgrupper och även att kunna läsa och skriva svenska osv. Precis som Yrkeskraven tar allmänna råden upp kunskap om funktionsnedsättning och dess konsekvenser som påverkar levnadsvillkoren, med andra ord på vilket sätt det påverkar möjligheten till delaktighet i det egna livet och samhällslivet.

En god hälsa är betydelsefullt för att kunna ha kontakt och samspel med andra. Som medarbetare behöver man kunskap om hälsa på olika plan. Det kan bl a handla om fysisk aktivitet men även mental och social stimulans enligt personens önskemål för att få ett välbefinnande. Här är kunskap om hjälpmedel och om hur man kan anpassa miljön viktiga för att öka självständighet och självbestämmande.

Bägge materialen lyfter upp flera aspekter på hur medarbetaren kan stödja kontakt och samspel med andra och i samhällslivet. Kommunikation och att få möjlighet att delta i samhället efter förmåga och önskemål är betydelsefullt. Att stödja till att nå och behålla hälsan är viktigt i stödarbetet för att därigenom kunna få möjlighet till sociala delar i livet som kontakter och samspel med andra.

Aktiviteter och relationer

Att få möjlighet till aktiviteter och de relationer man önskar ha i livet är en stor del av att främja ett meningsfullt liv för den enskilde. Både Yrkeskraven och de allmänna råden tar fasta på den kunskap medarbetaren behöver ha för att stödja till aktivitet och relationer. Yrkeskraven tar upp att man behöver en helhetssyn där motorik och fysiologi är en del. Det betyder att kunna stödja personen i den egna rehabiliteringen eller habiliteringen. Att kunna stödja den processen och att se det friska och stödja framåt. En annan del är att stödja personen att få möjlighet till meningsfulla aktiviteter, arbete och fritid utifrån egna önskemål och behov. Social gemenskap är en viktig del i stödarbetet. Det kan vara att stimulera, motivera och bidra till gemenskap med andra och med närstående. Olika hjälpmedel kan underlätta vid aktiviteter för att kompensera funktionsnedsättning och är därför en viktig kunskap för medarbetaren.

De allmänna råden beskriver också delar som har anknytning till aktiviteter och relationer. Kommunikationen är självklart viktig när man vill göra saker och i kontakter med andra. Allmänna råden har rubriker som handlar just om aktiviteter i vardagen, social gemenskap och sysselsättning. Där lyfts t ex hur lek, sysselsättning och arbete kan främja delaktighet och jämliket i levnadsvillkoren. Precis som beskrivs i Yrkeskraven, beskriver råden att det behövs en förmåga att stödja och stimulera den enskilde att delta i samhällets gemenskap utifrån de egna önskemålen och behoven. Både Yrkeskraven och allmänna råden tar upp vikten av att stödja till delaktighet i det egna livet och hur medarbetaren kan främja en persons möjligheter till aktiviteter och att få och behålla de relationer personen har. Det är en grundrättighet att få bestämma så långt som möjligt om den egna vardagen.

Stöd och service

Stöd och service kan i många delar vara ganska lika Yrkeskravet Aktiviteter och relationer. Betoningen under Yrkeskravet handlar dock mer om vardagens sysslor såsom sköta ett hem, laga mat, städning och tvätt mm. Yrkeskravet Stöd och service lyfter två olika perspektiv, det ena är Vardagskontakter och det andra är Vardagsstöd. Med vardagskontakter menas att alla människor har ett flertal kontakter i sitt vardagsliv. Det kan vara allt från den närmaste familjen till yttre formella kontakter i samhället. Vardagsstöd har innebörden om det stöd den enskilde kan behöva med det praktiska stödet att bli sköta hemmet, laga mat, inköp mm. Därför är det av stor vikt att medarbetaren har kunskap om hur ett hem sköts och att kunna laga mat om det stödet behövs.

De allmänna råden beskriver liknande perspektiv under rubriken Aktiviteter i vardagen om kunskap som kan placeras in under yrkeskravet Stöd och service. Med aktiviteter i vardagen beskriver råden den kunskap som handlar om hur medarbetaren förbereder och planerar för att den enskilde ska kunna genomföra en aktivitet. Det kan bli vara hur man stödjer personen att sköta sitt hem och att laga mat. Att få stöd i sin egen vardag beskriver både Yrkeskraven och allmänna råden ingående och tydligt.

Hälsofrämjande

Yrkeskravet hälsofrämjande tar upp det förebyggande och främjande arbetet för att uppnå en så god hälsa som möjligt. Det kan vara hur man ger personlig omvårdnad, kunskap om måltider och näringslära, hälso- och sjukvård samt läkemedel. Medarbetaren behöver kunskap för att kunna motivera och skapa förutsättningar för att den enskilde ska kunna göra så hälsosamma val som möjligt. Personlig omvårdnad beskrivs i Yrkeskraven och i Allmänna råden beskrivs Personlig omsorg. Båda materialen betonar att medarbetaren behöver både teoretiska kunskaper och att sedan kunna utföra det praktiska stödet. Personlig omvårdnad och omsorg handlar om att kunna stödja i personlig hygien, på- och avklädning, förflyttning, äta och dricka mm. Det är en utsatt situation som individen befinner sig i och att ha kunskap och en praktisk förmåga att utföra stödet på ett respektfullt sätt är centralt.

Planering och administration

Planering och administration handlar om hur man planerar och prioriterar i verksamheten, om vikten av kunskap om dokumentation och om hur medarbetaren ska rapportera. Som det beskrivs i Yrkeskraven behöver medarbetaren kunskap för att kunna planera och prioritera om det händer något oförutsett som påverkar individen.

I de allmänna råden finns två punkter som beskriver liknande kunskapsbehov, Grundläggande värden och Regelverk. Under rubriken Grundläggande värden står det att medarbetaren ska ha kunskap kring lagstiftningen, LSS och SoL, samt kunna omsätta kunskapen i det praktiska stödarbetet. Som medarbetare ska man också ha kunskap kring FN:s konventioner för personer med funktionsnedsättning och konventionen om barns rättigheter. Rubriken Regelverk beskriver mer ingående lagstiftningens olika delar och förmågan att kunna dokumentera sitt arbete enligt lagar och författningar.

Både Yrkeskraven och allmänna råden är samstämmiga kring vikten av att ha kunskap om lagstiftningen och dess målsättning för att stärka individens möjlighet att leva som andra. Det råder också samstämmighet kring vikten av att kunna planera, prioritera och dokumentera.

Utveckling av arbetsplatsen

Det sista Yrkeskravet är Utveckling av arbetsplatsen. Det beskriver hur man utvecklar arbetsplatsen genom att ha fokus på styrning, mål och organisation. En förutsättning för att kunna utveckla arbetsplatsen är att ha medarbetare som har både kunskap och vilja att delta i ett förändrings- och utvecklingsarbete. Yrkeskravet beskriver vikten av att samarbeta med kollegor, med ledningen och att känna till hur verksamheten är organiserad. Det är också viktigt att känna till vilka lagar och regler som styr arbetet och vilka mål som finns. Kommunikation genomsyrar allt stödarbete och beskrivs igen under det här yrkeskravet i sin betydelse om det professionella förhållningssättet. Med det menas att medarbetaren ska kunna förhålla sig till både personer med funktionsnedsättning, deras närstående samt kollegor på ett yrkesmässigt sätt. Utveckling av arbetsplatsen handlar även om introduktion av nyanställda och studerande. Alla medarbetare har ett ansvar för nya medarbetares introduktion och när studerande gör sin praktik genom att vara goda förebilder. Alltsammans ger en yrkes- och kvalitetsutveckling för både medarbetare och verksamhet. Viktigt är att medarbetare har en viss omvärldskunskap för att förbättra och utveckla verksamheten.

När det gäller utveckling av arbetsplatsen finns mer skrivet kring detta i det meddelandeblad som medföljer de allmänna råden. Meddelandebladet tar upp ansvaret för god kvalitet och att det krävs ett systematiskt kvalitetsarbete som följer upp och utvecklar arbetsplatsen. Meddelandebladet hänvisar vidare till Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete. Det de allmänna råden skriver om är möjligheten till fortbildning för medarbetaren. Det lyder "Personalen bör vid behov få fortbildning och handledning i syfte att upprätthålla de kunskaper och förmågor som anges i dessa allmänna råd. Personalen bör även få möjlighet att följa kunskapsutvecklingen på området." Att utveckla verksamheten handlar också om att kunna de regelverk som beskrivs i allmänna råden och om hur man kommunicerar samt om medarbetarens förhållningssätt och bedömningsförmåga.

Gemensamt beskrivet kring Utveckling av arbetsplatsen är att kunna kommunicera med den enskilde, med kollegor och ledning samt att ta ansvar för sitt egna kunskapsbehov om lagstiftning och regelverk som finns. Som medarbetare utvecklas man utifrån att omvärlden förändras och båda materialen lyfter upp att vikten av omvärldsbevakning för en fortsatt utveckling av arbetsplatsen.

Avslutande ord

Det här materialet har på ett kortfattat sätt lyft upp och jämfört Carpes Yrkeskrav och Socialstyrelsens allmänna råd om kunskap. De har beskrivits och jämförts under respektive Yrkeskrav. Syftet med materialet är att visa att Yrkeskraven och Allmänna råden tar upp i princip samma kunskapsbehov. Viktigt att tänka på att det här materialet ger en fingervisning kring vad de båda materialen beskriver kring kunskap. Yrkeskraven är ett mycket gediget material som finns att läsa och ladda ned i sin helhet från Carpes hemsida, www.forumcarpe.se.

Även Socialstyrelsens allmänna råd om kunskap är mer detaljrikt kring själva innebörden av den kunskap som behövs. Dessa kan man läsa och ladda ned på Socialstyrelsens hemsida, www.socialstyrelsen.se.

